

Гордієнко К.О., студентка факультету № 2 НАВС

Науковий керівник: Хохліна О.П., професор кафедри психології та педагогіки факультету № 2 НАВС, доктор психологічних наук, професор

Особистісна самоактуалізація як чинник успішності соціально - психологічної адаптації студента

Соціально-економічні зміни в нашій державі загострюють актуальність проблеми соціалізації особи та становлення особистості в умовах ВНЗ. На сьогодні проблема сприяння соціально-психологічній адаптації студентів та засобів підвищення її успішності потребує подальших досліджень. Це й зумовило проведення дослідження, що носило теоретико-емпіричний характер.

На теоретичному етапі дослідження вивчення праць П.К. Анохіна, Г.М. Андрєєвої, А.А. Налчаджяна, Т. Парсонса, Ж. Піаже, Б.Г. Ананьєва та ін. показало, що важливим етапом соціалізації особистості є адаптація, під якою розуміють процес пристосування людини до нових умов існування як організму, як носія психічного та соціального. Особливе місце серед видів адаптації займає соціально-психологічна адаптація, під якою розуміють процес пристосування особи до соціальної групи і групи до особи; процес активної взаємодії особистості та соціального середовища з метою досягнення гармонії, яка найбільшою мірою забезпечить ефективність діяльності, розвиток колективу, особистісне зростання (В.Г. Крисько,

А. В. Петровський, М.Г. Ярошевський, О.А. Урбанович, О.В. Зотова,

В. К. Кряжева та ін.). Відмічається, що однією з детермінант успішності соціально-психологічної адаптації людини є її самоактуалізація. Однак конкретних емпіричних даних щодо характеру такого зв'язку ми не виявили.

Самоактуалізація розглядається як прагнення людини до якомога повного виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей та їх реалізація у різних сферах життєдіяльності, зокрема у професійній та інтимно-сімейній. Професійна самоактуалізація (за Р. Ассаджиолі, А. Маслоу, К. Роджерсом, В. Франклом та ін.) визначається як пошук «себе в професії», індивідуального стилю професійної діяльності, визначення професійних цілей, прагнення до розкриття та реалізації свого потенціалу в обраній професії. Натомість, інтимно-сімейна самоактуалізація (за

І.В. Гребенніковим, Н.С. Коном, Б.С. Кругловим, Л.Б. Шнейдером та ін.) розуміється як знаходження свого продовження у партнері, сім'ї; як позитивні, стійкі, особисто значимі відносини, що є підставою для здійснення своїх життєвих цілей, а також для створення шлюбу і сім'ї. На особливе значення для особистісного зростання інтимно-сімейної самоактуалізації вказується у дослідженнях Л.О. Коростильова, М.В. Сьоміної, Л.Д. Столяренко, Е.Г. Еріксона та ін., які доводять, що інтимно-сімейні відносини можуть або сприяти, або перешкоджати самореалізації особистості кожного з подружжя (партнерів).

На емпіричному етапі дослідження розв'язувалися завдання:

1) Емпірично вивчити у студентів успішність соціально-психологічної

адаптації та загальної особистісної самоактуалізації; з'ясувати наявність та характер зв'язку між соціально-психологічною адаптацією та загальною особистісною самоактуалізацією (пілотажний етап дослідження).

2) Емпірично вивчити у студентів успішність самоактуалізації у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності (основний етап дослідження).

3) З'ясувати наявність та характер зв'язку між успішністю соціально-психологічною адаптацією та самоактуалізацією у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності.

Для вивчення соціально-психологічної адаптації використовувались: методика К. Роджерса і Р. Даймонда, методика вивчення тривожності Ч.Д. Спілбергера, для вивчення загальної самоактуалізації - методика А.В. Лазуркіна в адаптації Н.Ф. Каліної (САМОАЛ). З метою вивчення професійної самоактуалізації застосовувалися метод анкетування для виявлення знань студентів про себе щодо професійної самоактуалізації та методика «Диференційно-діагностичний опитувальник» Є.О. Клімова (когнітивний компонент); методика вивчення мотивів навчальної діяльності в модифікації А.О. Реана, В.О. Якуніна (мотиваційний компонент); метод аналізу документації для вивчення успішності навчання студентів (поведінковий компонент). Для вивчення інтимно-сімейної самоактуалізації використовувалися методика «Рольові очікування і домагання у шлюбі» А.М. Волкової (РОП) (когнітивний компонент); методика «Мотиви вступу в шлюб» С.І. Голода (мотиваційний компонент); тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І.Ф. Юнда та анкетування (поведінковий компонент). Отримані емпіричні дані підлягали якійсь та кількісній обробці.

На пілотажному етапі дослідження виявлено, що у студентів переважає середній рівень соціально-психологічної адаптації, тобто наявні певні труднощі у соціально-психологічній адаптації та існує необхідність сприяння у їх подоланні. У плані пошуку засобів розв'язання проблеми здійснювалося виявлення наявності зв'язку між успішністю адаптації студентів за показником тривожності та самоактуалізацією особистості. Кореляційний аналіз отриманих даних дозволив дійти висновку: чим вищий рівень самоактуалізації особистості, тим нижчий загальний рівень тривожності. Це ж уможливило припущення про те, що важливим засобом зниження дезадаптації і підвищення успішності соціально-психологічної адаптації студентів є їх самоактуалізація. Необхідність перевірки цього зумовила проведення основного етапу дослідження.

Основний етап дослідження передбачав вивчення успішності соціально-психологічної адаптації у зв'язку з самоактуалізацією у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності. Виявлено, що у більшості студентів переважає середній рівень успішності професійної самоактуалізації за показниками, які відповідають її компонентам (когнітивний, мотиваційний, поведінковий): знання студента про себе, мотиви професійної діяльності та успішність у навчанні. Кореляційний аналіз емпіричних даних показав наявність виразного взаємозв'язку між соціально- психологічною адаптацією і професійною самоактуалізацією студентів.

Вивчення інтимно-сімейної самоактуалізації студентів за показниками: знання студента про майбутні ролі в інтимно-сімейних відносинах, мотиви вступу до інтимно-сімейних відносин та готовність і виконання інтимно-сімейних ролей виявило, що у студентів домінують високий та середній її

рівні. Кореляційний аналіз емпіричних даних засвідчив наявність високого взаємозв'язку між соціально-психологічною адаптацією і самоактуалізацією в інтимно-сімейних сферах життєдіяльності. Отже, результати дослідження доводять, що важливим засобом підвищення успішності соціально-психологічної адаптації студентів в умовах ВНЗ є їх особистісна самоактуалізація, зокрема у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності.